

Expositie 'Vitaal wonen' in ABC Architectuurcentrum

Vanaf 2025 neemt de groep 80-plussers sterk toe. Hoe krijgen zij passende huisvesting en goede zorg? Kunnen we inspiratie opdoen bij het traditionele hofje om nieuwe woonvormen te realiseren? Deze krant, een speciale uitgave bij de expositie Vitaal wonen, richt zich met een brede blik op huisvesting voor senioren.

Het beleid van de zich terugtrekkende overheid is erop gericht om mensen zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Op zich wil iedereen dat ook graag, lekker in zijn oude buurtje. Maar als je niet meer mobiel genoeg bent, ligt eenzaamheid op de loer.

Stille tragedie

Ouderen verhuizen niet of nauwelijks, óók wanneer zij minder mobiel en vitaal worden. Dat komt doordat in verpleeghuizen alleen plek is voor mensen met een zware indicatie. Steeds meer senioren zullen aan huis gebonden zijn en afhankelijk van mantelzorg en zorg aan huis. Echter, zelfs als de zorg aan huis goed geregeld is, wil dat niet zeggen dat je leven zonder zorgen is. Integendeel, achter vele voordeuren spelen zich stille tragedies af. Bij vijftig- en zestigers die hoofdbreken krijgen van de mantelzorg voor hun ouders, hoor je de onmacht. Hoe moet dat met mijn ouders en hoe moet het later met mij?

Modern hofje

Logisch dat initiatieven als Krasse Knarren landelijk worden omarmd als moge-

'Hofje van de toekomst'

> Aquaradius, toen drones nog mochten vliegen ...

lijke oplossing: het hofje in een modern jasje. Nabuurschap als reddingsboei. Want wie zich verenigt en meerdere buren kent, heeft minder kans om dood achter de voordeur te worden gevonden. Echter, wie bouwt dergelijke nieuwe woonvormen, en waar? Er is gebrek aan

grond, geld en organisatie. Wie als particuliere groep de woonmarkt op gaat, dient over een hele lange adem te beschikken. Aan de rand van Hoofddorp werd een zeer moderne en luxe woongemeenschap gebouwd, voor en door senioren. Een hofje van de toekomst.

De was werd al gedaan en ook de vaat. En de techniek schrijdt voort, tegenwoordig zijn er snuffjes om vanaf de andere kant van de wereld te zien wie er voor je voordeur staat. Gordijnen gaan dankzij een tijdschakelaar vanzelf open en dicht, het licht aan en uit. Op weg naar huis kun je met een app de verwarming hoger zetten. Je kunt zelfs de mobiele wekker zetten zodat je op tijd wat eet of even de benen strekt.

Of al die hightech je een gelukkiger mens maakt, is de vraag. Wat als je aan huis gebonden bent en iemand nodig hebt om je kousen aan te trekken. Wat als je slecht ter been bent en het winkelcentrum te ver lopen is. Prettig oud worden is een opgave van jewelste.

Willem Brand

ner netwerk hebben veelal hogere zorgkosten. Echter, de zorgvraag is vaak een aandachtsvraag. Ik ben ervan overtuigd dat we de vraag naar medische of praktische zorg kunnen beperken als we (woon)netwerken creëren. En zo'n woongemeenschap kan ook een galerij van een flat zijn, waar een ruimte beschikbaar is voor mantelzorg en activiteiten. Zaak is dat je er een goede mix van jongere en oudere senioren hebt. En bijvoorbeeld mensen met een auto! Ook senioren die gezamenlijk wandelen of sporten vormen zinvolle netwerken. Zaak is wel dat er 'trekkers' zijn, vrijwillig of betaald. Dat is ook een belangrijke taak voor de bestuurders van zo'n woongemeenschap. Doel van het symposium is om een platform te creëren dat initiatieven neemt voor allerlei woonvormen en netwerken.'

Symposium: Vrij in verbondenheid

Op dit moment is de woningmarkt grotendeels te verdelen in zelfstandig wonen of wonen in een verpleeghuis. In de geïndividualiseerde samenleving is het omzien naar elkaar eerder uitzondering dan regel.

> Architect Peter van Assche (bureau SLA). Raymond Brood (Regent Stichting Codde en Van Beresteyn) en Gabriël Verheggen (directeur ABC Architectuurcentrum) in Hofje Codde en Van Beresteyn

Het traditionele hofje kan inspiratie zijn voor nieuwe vormen van zelfstandig wonen in een beschutte en zorgzame omgeving. Dat is

het uitgangspunt van het symposium dat op 19 november wordt gehouden in het ABC Architectuurcentrum. Initiatiefnemer Raymond Brood (Regent Stichting

Codde en Van Beresteyn), architect Peter van Assche (bureau SLA) en Gabriël Verheggen (directeur ABC Architectuurcentrum) spraken met elkaar in de regentenkamer van Hofje Codde en Van Beresteyn. Ieder bleek zijn eigen invalshoek te hebben.

Zorgkosten

'Mensen worden ouder, chronische ziektes nemen toe. Alleen wonen leidt vaak tot vereenzaming. Mensen met een klei-

50 jaar Codde en Van Beresteyn

Voor stichting Hofje Codde en van Beresteyn is het 50-jarig bestaan van de huidige locatie van het hofje, naast de Sint Bavo basiliek, aanleiding om ouderenhuisvesting onder de aandacht te brengen.

In samenwerking met de Vrije Universiteit en de universiteit van Leiden ontwerpt het hofje een blauwdruk voor de inrichting van hofjes voor de toekomst. Het ABC Architectuurcentrum viert óók een jubileum, het bestaat 30 jaar. Samen

vieren ze hun verjaardag met een expositie 'Vitaal wonen' over ouderenhuisvesting in verleden, heden en toekomst. Te zien van 19 november t/m 15 maart 2020 in het ABC Architectuurcentrum, waar op

19 november ook het symposium 'Vrij in verbondenheid' plaatsvindt. Doel ervan is om te zoeken naar én het realiseren van nieuwe woonvormen voor senioren. Deze krant, door de stichting gesponsord, promoot de expositie.

Bodaan Beauduin

Huppelen in de duinen met oma

Oma Willems was mijn liefste oma en ook de meest bijzondere. Ze woonde ver weg van Utrecht, in een bejaardentehuis met de deftige naam Huize Bodaan, gelegen aan de duinen in Bentveld. Oma kwam uit een hoger milieu dan wij, had gestudeerd, las Marx. Ik vond dat allemaal heel gewichtig. Dat zij niet in een gewoon huis woonde, zoals al mijn andere familie, maar in een gebouwencomplex met glazen entree en elektrische schuifdeuren, paste er helemaal bij.

Vanaf mijn twaalfde, in 1977, was ik al zelfstandig genoeg om de reis te maken. Zo'n dagje alleen naar oma was een feest. Er ging toen nog een rechtstreekse trein van Utrecht naar Zandvoort, dus dat was makkelijk. In Zandvoort moest ik een paar straatjes door naar het busstation en dan nam ik lijn 80. Ik lette goed op, bij halte Westerduinweg moest ik eruit. Oma

wachtte daar op mij. Met de lift, ook al zoiets speciaals, kwamen we op haar verdieping. Ze had één kamer, waar ook haar bed stond. Verder was er een badkamer met toilet en een klein keukenblok. Koken hoefde ze niet, dat deed het huis. Als we binnen kwamen ging oma koffie zetten en liep ik als eerste naar haar antieke buffetkast met gedraaide poten, want daar stonden allemaal

mooie dingen in. Ivoren olifantjes, twee zilveren messenleggers in de vorm van teckels, ingelegde doosjes. Bij de koffie kreeg ik een taartje.

Dan was het tijd voor wat ik bij me had. Ik toonde knutselwerkjes waar ik trots op was, speelde mijn nieuwste blokfluitliedjes en liet haar mijn eerste gedichtjes lezen. Ze nam alles even aandachtig in zich op en reageerde uitgebreid. Dat was ik niet gewend, in ons gezin met vier kinderen. Het voelde heerlijk.

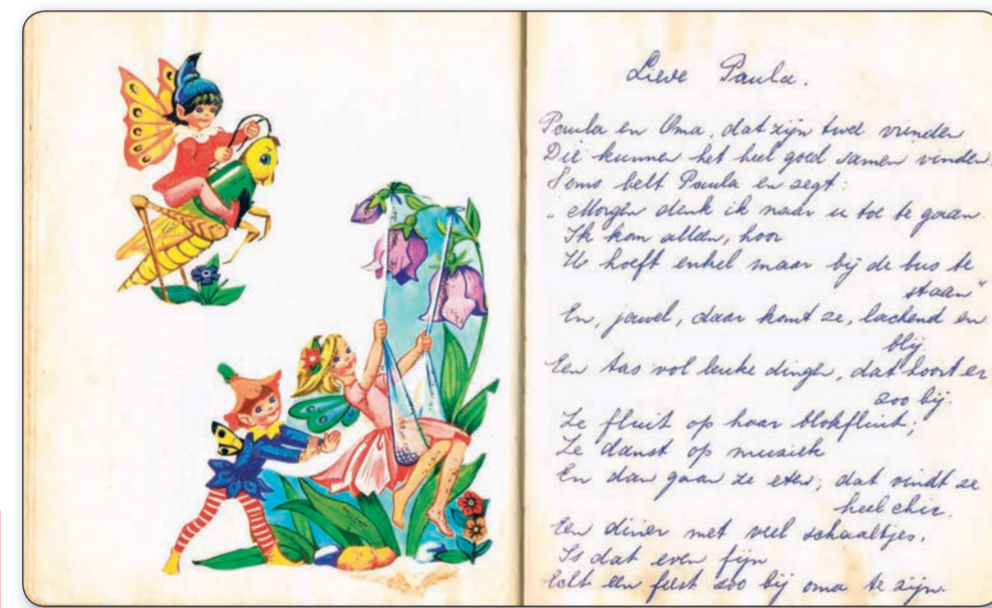
Tussen de middag kwam het klapstuk. Er werd aan de deur geklopt en vanaf een kar op wiertjes kreeg oma een dienblad

met schaaltes aangereikt, van roestvrij staal, met een deksel. Daar zat haar warme maaltijd in en dat vond ik toch zo chic. Als gast kreeg ik ook zo'n blad, ik voelde me een prinses. Daarna ging oma een uurtje rusten en las ik in een boek.

Was ze eenmaal verkwikt, dan gingen we naar buiten. De bewoners van Huize Bodaan hadden een sleutel om de naastgelegen duinen in te kunnen. Ook dat nog, oma had privé duinen! Pas toen ik tien jaar geleden in Haarlem kwam te wonen ontdekte ik dat daar de Waterleidingduinen lagen en dat vijfhonderd meter verderop een publieksingang was. Oma kende alle bloemen bij naam. Nog altijd haal ik een kardinaalsmuts er zo uit. Ze mocht dan in de tachtig zijn, op de verharde weg huppelden we soms een stukje, mijn deftige oma en ik.

Na de avondboterham bracht ze me naar de trein. Die ging maar eens per half uur en tot vlak voor het vertrek zat oma bij me in de coupé, we molken de dag uit tot de laatste druppel. Hoe zij mijn bezekjes beleefde kan ik nu nog nalezien in mijn poesie-album.

Paula Willems

> Oma's versje in het poesie-album van Paula Willems

Bejaard op de kaart

Vroeger, u weet wel, voordat we massaal aan het appen sloegen, schreven we berichtjes op ansichtkaarten. Sonja van Hamel en Robert Muda vonden in een rommelwinkel een doos vol kaarten van bejaardentehuizen, die vanaf de jaren zestig als paddenstoelen uit de grond geschoten waren. Beschreven met simpelweg *Hartelijke groeten*, of hele brieven in priegelhandschrift. Ze geven een prachtig tijdsbeeld.

Dit materiaal was te mooi om te laten liggen en ze maakten er een boek van, getiteld 'We mogen niet klagen'. Die zin komt op verschillende kaarten voorbij. Niet iedereen was gelukkig in het bejaardentehuis, de vertrouwde omgeving en kennissen werden gemist, de afnemende gezondheid speelde parten. Aan de andere kant was de flat van alle gemakken voorzien, inclusief maaltijden, dus al met al: we mogen niet klagen.

Het boek bevat ruim tweehonderd kaarten, door de bewoners opgestuurd naar vrienden en familie. Robert: 'Mijn oma zat in een tehuis in Drenthe, je kon die kaarten kopen in het winkeltje daar. Het was reclame voor het bejaardentehuis. Mensen hebben er nu een soort

rare nostalgie bij.' Een aantal van die teksten achterop is opgenomen in het boek. 'Neem mijn gepriegel niet serieus, want mijn duim wil niet meedoen.' 'Verder heb ik een fax. Daar heb ik veel profijt van want ik ben te doof om te bellen met de kinderen.'

Een aantal originele kaarten is te zien op de expositie in het ABC. Ook zijn ze geprint op behang, een hele muur vol. 'We mogen niet klagen' (€ 17,90) is te koop in het ABC.

Grote woningnood

In de jaren vijftig was er grote woningnood. Een oplossing werd gevonden in het bouwen van bejaardentehuizen. Zo kwamen veel woningen vrij. Wie in zo'n tehuis woonde werd goed verzorgd. Dat maakte minder zelfredzaam en op den duur ook minder gelukkig. Bovendien kostten de bejaardentehuizen de overheid een hoop geld. Er kwam een omslag in het beleid, zelfredzaamheid en langer thuis wonen zijn tegenwoordig het credo.

Zeventig jaar Delftweide

'Hoe en waar ga ik mijn oude dag doorbrengen?' Die vraag zul je je op zeker moment moeten stellen. Leo Staats (67): 'Mijn moeder (97) koos negen jaar geleden voor Nieuw-Delftweide. Het Reinaldahuis was ook een optie want dat kende ze al, ze kwam er als bezoeker naar activiteiten.

Van miniatuurdorp naar zorgflat

In Reinalda kon ze een grotere kamer krijgen, maar in Nieuw-Delftweide viel meer te ondernemen. Dat bleek voor haar het belangrijkste. Je had er bingo, handwerken, bloemschikken, hersengymnastiek. Alles waar ze aan mee kon doen, daar deed ze aan mee. Haar appartement is klein, de kamer is drie bij vier, er is een kleine badkamer en een keukentje. Maar dat is groot genoeg, vindt zij nog steeds.'

Gerieflijk

Er was grote woningnood in de jaren '50, ouderen moesten plaatsmaken voor jonge gezinnen. In tien jaar tijd werden 50.000 plaatsen in bejaardentehuizen uit de grond gestampt. Delftweide werd in 1951 opgeleverd aan de Anthony Fokkerlaan. De journalist van het Haarlems Dagblad die bij de opening een kijkje nam, wond er geen doekjes om. De kop van het verhaal luidde: 'Uiterlijk schoon

en gerieflijkheid gaan in Delftweide niet samen'.

Hij schrijft: 'Er is een miniatuurdorp voor ouderen van dagen verzeen. Een groot verzorgingshuis en een vijftal bejaardenflatjes, die aan 122 personen onderdak bieden. De gebouwen verdienen niet de schoonheidsprijs. Wie het verzorgingshuis betreedt, waant zich op een stoomboot. Maar de woonverblijven zien er gerieflijk uit: ruime zitkamer, knusse slaapkamer en een keukentje. Soms is er zelfs een loegekamer bij.'

Huiskamer

In de jaren '80 werd het complex afgebroken en vervangen door Nieuw-Delftweide op de huidige plek. Door hoger te bouwen konden op een veel kleiner stuk grond net zoveel mensen gehuisvest

"Ik blijf hem verzorgen"

Nu je alleen nog in een verpleeghuis komt bij zeer ernstige klachten, slijten de meeste senioren hun oude dag in eigen huis. En met de gebreken komen dan de hulpverleners over de vloer. Mantelzorg, huishoudelijke hulp, thuiszorg. Tiny Philippo is vastbesloten haar man te blijven verzorgen. En wat ze niet meer zelf kan, doet de thuiszorg.

Om kwart over negen 's morgens bel ik aan bij de familie Philippo. Door het raam zie ik dat Buurtzorg-wijkzuster Jolijn Hilhorst in de keuken het bovenlijf van de heer Philippo aan het wassen is. Jolijn laat me binnen. In de gang zie ik een ingeklapte rolstoel en een traplift. 'Ik ben zo klaar,' zegt Jolijn. Ik kijk rond. Naast de bank zie ik twee stapels incontinentieuliers liggen. Even later komt Tiny Philippo naar beneden. 'Wil je koffie?'

Bedden in de woonkamer

Tiny en Hans wonen 48 jaar in de Leidsebuurt. Hans, eigenaar van de Haarlemse Modelmakerij, en Tiny krijgen er twee zoons. In juli van dit jaar valt Hans, die al twaalf jaar Parkinson heeft, plots op de grond. Dat gebeurt nog een paar keer.

Hoewel ze al jaren een traplift hebben, besluiten ze om beneden in de woonkamer twee bedden neer te zetten. Hans heeft teveel moeite om te lopen, ook omdat hij veel vocht in zijn benen en voeten heeft. Douchen in de verhoogde douchcabine gaat ook niet meer. De mantelzorg valt Tiny, die zenuwpijn in haar rug heeft, zwaar. Daarom is Buurt-

zorg ingeschakeld. Twee keer per week komt er een wijkzuster langs om Hans te wassen en aan te kleden. Erna zwachtelt zij zijn voeten en benen. Elke avond is er een check-up voor de nacht.

Hans tijdens een bak koffie: 'Zo heb je niks, zo heb je alles.' Tiny: 'Ik ben wel lekker vlot en vlug, maar met alle zorg voor Hans ben ik 's avonds op. Als Hans nat is, dan wacht ik niet op de thuiszorg. Dan verschoon ik 'm.' Hans: 'Mijn zoons doen nu de zaak. Tot voor kort was ik er een dag in de week. Ik heb hier alles in huis gedaan, heb ook boven een toilet gemaakt.' Tiny: 'We krijgen alle hulp van de

worden als in het oude complex. Nieuw-Delftweide, één van de acht locaties van Sint Jacob, heeft geen losse gebouwen, alle delen van het gebouw zijn met elkaar verbonden. Elke galerij heeft een huiskamer, waar overdag van alles te doen is. Ook in de gezamenlijke ruimte op de begane grond wordt veel georganiseerd voor de bewoners. Het activiteitenprogramma biedt voor elk wat wils zoals zingen, schilderen of beweegactiviteiten. Daarnaast vinden er regelmatig muziekoptredens plaats van professionele muzikanten of leerlingen van muziek scholen uit de buurt.

Zelf de regie

Veertig jaar later zijn de inzichten over ouderenzorg zo veranderd dat er weer nieuwbouwplannen zijn. Stichting Sint Jacob ziet Nieuw-Delftweide graag verhuizen naar het Stadionplein. Manager vastgoed Bart-Bram Spruijt: 'Nieuw-Delftweide staat nogal solitair in de wijk. Het nieuwe huis, zo mogelijk met aaneunflats, zal veel meer in de samenleving staan. Er komen meer plekken om te ontmoeten, bijvoorbeeld in een café-tje in de buurt. De galerijen zijn ook geen gangen, daar komen bankjes op plekken waar je naar buiten kunt kijken.'

De zorgvisie is dat de mens centraal staat. Spruijt: 'Vroeger namen wij als instelling de regie van iemands leven over als hij opgenomen werd. Nu zeggen wij: je verhuist naar een nieuwe zelfstandige woning en je behoudt zoveel mogelijk de regie en je identiteit. Sint Jacob ondersteunt dat met zorg. De deuren van het verpleeghuis nieuwe stijl staan open. Vroeger was je bang dat iemand wegliep. Met nieuwe technologie weten we waar iemand is en kunnen we gelukkig meer vrijheid geven.'

gemeente. Hans heeft sinds twee weken een taxipasje en krijgt een scootmobiel.' Bij de voordeur zegt ze: 'Ik blijf 'm verzorgen hoor. Geef nooit op, zegt mijn buurman van 84. Die man is blind.'

Gesprekjes met wijkverpleegkundigen

Wijkverpleegkundige Jolijn Hilhorst:

'Zelfredzaamheid staat bij ons hoog in het vaandel. Je probeert mensen handigheidjes te leren, zodat ze uiteindelijk zelf die steunkous aan kunnen trekken. Ook stimuleren we dat het sociale netwerk zoveel mogelijk wordt ingeschakeld. Ons doel is dat we steeds een stapje achteruit doen.'

Wijkverpleegkundige Ineke Lafort:

'Mensen moeten zo lang mogelijk thuis wonen en willen dat ook graag. Is er genoeg reuring, zijn er mensen om mee te kletsen, wonen de kinderen in de buurt, dan kun je dat heel lang volhouden. Maar die luxe heeft niet iedereen. Komt de zorg aan huis boven een bepaald aantal uur, dan moet je eigenlijk naar een verpleeghuis. Verantwoord is het niet altijd, soms is het wachten tot iemand een heup breekt. Bouw in godnaam meer verpleeghuizen, denk ik wel eens.'

In Aquaradius kun je (comfortabel) oud worden

Aan de westrand van Hoofddorp staat een opvallend slakkenhuisvormig gebouw. Zo'n honderd mensen wonen in dit futuristisch aandoende Aquaradius, een woongemeenschap met koopappartementen. Met elkaar hebben de bewoners opdracht gegeven voor de bouw van dit moderne hofje, vol voorzieningen om comfortabel oud te kunnen worden. Als er eens wat is, zorgen ze voor elkaar.

Het project is bedacht door Aye Kampen en Sonja Michaelis en samen met de toen toekomstige bewoners (nu de huidige) verwezenlijkt. Gerda van Rijnbeek: 'We hebben het zonder projectontwikkelaar laten bouwen, we hebben zelf bedacht wat we er allemaal in wilden hebben. Zo hebben we een band met elkaar gekregen. Dat sociale aspect vind ik superfijn. Ik ga hier nooit meer weg.'

Welzijn binnen, zorg buiten

Er zijn veel gezamenlijke activiteiten, zowel recreatieve als nuttige (onderhoud van de buiten- en binnentuin, samen eten - en dus koken). Grondlegger Aye Kampen: 'Ons idee was: Als je welzijn binnenhaalt, hou je de zorg buiten. Wie gezelschap heeft om leuke dingen mee te doen en zich ook van tijd tot tijd nuttig maakt, wordt minder snel ziek of eenzaam.' Er is dan ook van alles te doen in huis. Je kunt biljarten, er zijn bridgeavonden en kookmiddagen. Er is een ruimte waar zumba, tai chi en yoga wordt gegeven en er zijn een 'schone' en 'vuile' hobbyruimte. De schone voor hobby's die geen of weinig stof of geurtjes met zich meebrengen als schilderen, modelbouw en glasmozaïeken. De vuile voor het grotere werk als houtbewerking en reparatie aan fietsen. De meest gebruikte ruimte is de fitnessruimte.

Zorg is kleine moeite

Lizeth Schutte woont in een appartement van honderd vierkante meter. 'We doen alles zelf, er is technische know-how genoeg. De tuin binnen en buiten houden we met z'n allen bij. In principe zorgen we voor elkaar. Onlangs kreeg ik een acute hernia. Ik ben naar de deur gekropen en heb de sleutel aan de buitenkant in de deur gedaan en heb daarna de buurvrouw gebeld. Die sleutel heeft er

rollator of rolstoel. Alles is onder handbereik en makkelijk toegankelijk. De appartementen hebben inloopdouches en de galerijen zijn zo breed dat twee scootmobielen elkaar kunnen passeren. Buiten de woningen is bijna alles drempelloos en zijn er automatische deuren.

Technische snufjes

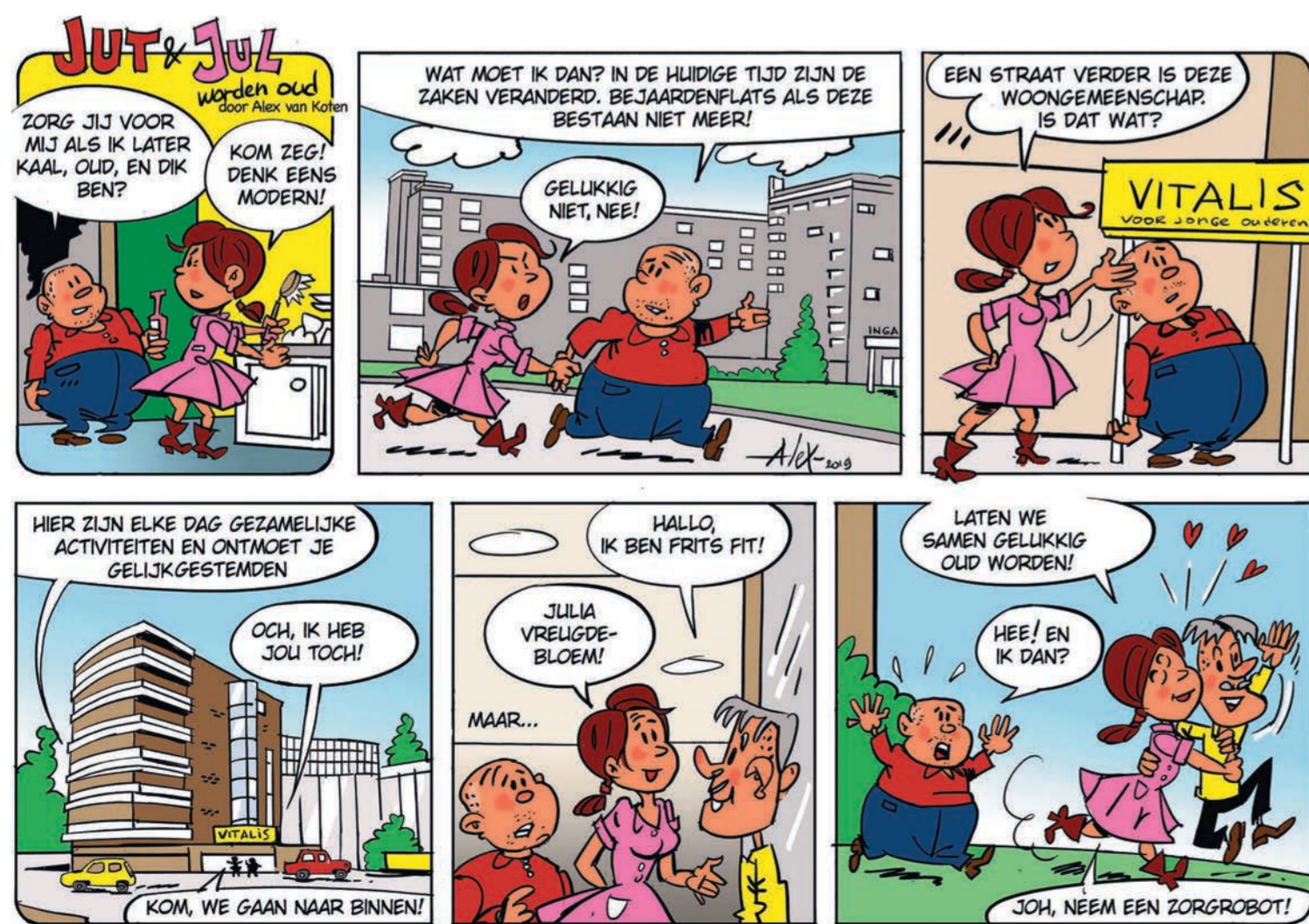
Er is een intern belystingssysteem en als je ziek bent, kun je vanaf je bed de deur open doen. Rob Mol, voorzitter van de VvE: 'Er zijn loze elektriciteitsleidingen aangelegd zodat er later makkelijk nieuwe technische snufjes aan de woning toegevoegd kunnen worden. Zoals een lichtloopje zodat je de weg niet kwijtraakt, of een gevoelsensor in de badkamer die een alarm doet afgaan als je gevallen bent en langer dan een kwartier stil ligt.'

Duurzaam ontwerp

Wie bouwt voor de toekomst houdt natuurlijk ook rekening met het milieu. De verwarming gaat via warmte/koude op-

slag. Rob Mol: 'In de winterperiode halen we bodemwater naar boven, halen daar warmte uit en stoppen die in de woning. In de zomer levert hetzelfde systeem vloerkoeling. De vijfhonderd zonnepanelen op het dak dragen voor 80 procent bij aan de energie voor het gebouw.'

Vernieuwend hofjesconcept

Bureau SLA gaf het hofjesconcept eigentijds vorm. Architect Van Assche ontwierp voor Almere een 'hofwijkje' van negentig woningen, waarin niemand een eigen tuin heeft. En net als in een hofje is er een gemeenschappelijke ontmoetingsruimte.

Hofjes hebben essentiële kenmerken. In het hedendaagse hofje zie je die terug, in een nieuwe betekenis. De poort werd een hedendaagse en veilige leefomgeving met een ongedwongen sociale controle. De pomp staat voor een gemeenschappelijke voorziening, bijvoorbeeld een wasserette met repair-café. De taak van binnenmoeder is door vrijwilligers-buren overgenomen. De regent is de wooncoöperatie, die op afstand staat. Van Assche stelt dat een hofje een radicaal woonmodel is 'als je er de nostalgie en romantiek vanaf schraapt.' Het bestuur opereert in het belang van de gemeenschap en niet in dat van het individu. Consequentie is dat het wijkje niet gebouwd dient te worden door een (commerciële) projectontwikkelaar of een (sociale) wooncorporatie, maar door een wooncoöperatie.

Wonen is een grondrecht

Van Assche: 'Wonen zou je kunnen loskoppelen van de markt. Waarom is wonen geen grondrecht? Wie heeft ooit bedacht dat grond verhandelbaar is? In een wooncoöperatie ben je aandeelhouder, maar geen eigenaar van je 'eigen' huis. Dat is wezenlijk, want in een coöperatie kun je geen winst maken met vastgoed.' Bij verhuizen of overlijden bepalen de leden wie er komt te wonen. Van Assche: 'Zo voorkom je dat er mensen in de gemeenschap komen die er helemaal niet passen.'

> Binnenstraat in ontwerp van hofwijkje Almere

Afspiegeling samenleving

Uitgangspunt is ook dat het hofwijkje een afspiegeling van de samenleving is. Het huist doelgroepen die normaal nauwelijks mengen. Mensen met grote en kleine woningen, zoals gezinnen, studenten en senioren. Gezonde mensen en diegenen die zich 'zorgen maken over zorg'. Van Assche: 'Dat zijn bijvoorbeeld mensen met een lichte beperking of ouderen die zich rea-

liseren dat ze op den duur hulp nodig hebben.'

Stand van zaken

In Almere is de wooncoöperatie momenteel in daadwerkelijke oprichting. Maar gebouwd is er nog niks. Er wordt al anderhalf jaar met de gemeente onderhandeld over de grondprijzen, omdat deze vorm van wonen nog niet past in regulier grondprijnsbeleid.

Hofjesgemeenschap sociaal onder de loep

Een inkijkje in de sociale architectuur van het hofjesleven, dat is het jubileumboekje 'Wij zijn Codde en Van Beresteyn'. Het beeld rijst op dat de minder-actieven gestimuleerd worden door de actieven.

Vijftig jaar geleden werd de nieuwbouw van het hofje in gebruik genomen, een reden voor de achttien hofdames om het bestuur als cadeau dit boekje aan te bieden. We zien een actieve gemeenschap. Door de bouwvorm, de voordeuren komen uit op een gemeenschappelijke tuin, ontstaan er vanzelf spontane ontmoetingen. In Codde stap je naar buiten en voor je het

weet zijn er die vertrouwde gezichten, is er dat vertrouwde praatje. Dat heeft tot gevolg dat men eerder voor elkaar klaarstaat.

Eén plus één is drie

In een hofje is één plus één werkelijk drie, samen kan men meer. De bewoonster met organisatietalent hoeft niet, zoals in een straat of flat, op zoek naar mensen

om een creatieve middag voor te organiseren. Ze vraagt gewoon op de koffiemiddag wie er zin heeft in een knutselmiddag en hup, het is geregeld. De een stimuleert de ander. Men wordt ondernemender. Zo gaat een hofdame op toeneel met anderstaligen. Op het hofje zelf is er wekelijks een zanggroepje. Een ander zet gezellig elke zondag koffie voor wat burens. Er is altijd wel animo voor een uitje of een muziek- of theatervoorstelling in kleine kring.

Oefening in tolerantie

Natuurlijk zijn er soms irritaties, dat hoort bij een samenleving van achttien mensen. Huismeester Charlotte Schreuder: 'Je oefent met tolerantie en met bewust naar jezelf kijken. Sommige mensen vinden dat moeilijker dan anderen. Als iemand te dichtbij een grens komt, is het tijd voor bezinning. Dan gaan we in gesprek: hoe gaan we hiermee om.' Voornaamste conclusies zijn dat de woonvorm uitnodigt tot onderling contact en dat bewoners optimaal profiteren van elkaars liefhebberijen en vaardigheden.

Het jubilerende ABC Architectuurcentrum volgt de nieuwe bouwplannen in Haarlem op de voet. De bouw in Schalkwijk rond het winkelcentrum, Haarlem Zuidwest, de Slachthuishof, Haarlem-Oostpoort en rond de Koepel. Directeur Gabriël Verheggen: 'Ouderenhuisvesting is hot en belangrijk. Daar ruimen we met deze expositie graag plaats voor in. ABC agendeert, licht voor en inspireert.'

Verheggen: 'Natuurlijk gaat het bij ons ook over mooie architectuur, denk aan de jaarlijkse Lieve van Keijpenning, maar de laatste jaren kijken we vooral naar het geheel. Hoe past nieuwbouw in het stedenbouwkundig weefsel? Die zorgvuldigheid moet er kan je als bewoner eisen. Zo biedt de Oostpoort een pracht van een kans om de stad een mooi entreegebied te geven. We zullen zien.'

Bruggenbouwer

De belangrijkste taak van het ABC Architectuurcentrum is om de 'bouwplaats' die een stad ook is in kaart te brengen en daarover zondig een gesprek op gang te brengen. Het zorgt daarmee voor verbinding tussen bewoners en plannenmakers.

Gabriël Verheggen: 'In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd architectuur gedemocratiseerd. Ook de mening van wie er niet voor geleerd heeft, is sindsdien van belang. Ik zeg dan ook vaak: wees verschillig, vind ergens iets van. Kijk goed en vraag je af wat een woonomgeving met je doet. Voordat er gebouwd wordt, organiseren we in ons centrum exposities en bijeenkomsten over nieuwe bouwplannen zodat er discussie in de stad kan ontstaan. Vaak is het zo: niet in mijn achtertuin, ofwel als ik er maar geen last van heb. Maar we moeten accepteren dat we in een land leven waar heel veel mensen willen wonen.'

Rol van het geld

'Wat je ziet is dat de rol van de architect minder is geworden en die van het geld, de projectontwikkelaar, groter. Vroeger was de architect vanaf het ontwerp tot de oplevering betrokken. Dat is niet meer zo. Bij grote projecten wordt er soms bezuinigd op de afwerking en het materiaalgebruik. Dat is onwenselijk. Immers, niet alleen de architect maar ook de gebruikers en alle bewoners van de stad willen toch dat de bouw gebeurt zoals die feitelijk bedoeld is.'

Drie 60-jarige huwelijken in 'Houdt Vaart'

Wonen in een woongroep blijkt goed voor het huwelijk. Behalve het dertigjarige jubileum van het huis werd in 2019 ook het 60-jarig huwelijksfeest van drie echtparen gevierd.

'Het is hier goed wonen, ik wil hier nooit meer weg,' zegt Rijk Hoedt. Samen met zijn vrouw Stien woont hij er al twintig jaar. Rijk ontmoette zijn Stien toen hij net een dag zijn motorrijbewijs had. Samen met vriend Wout zag hij twee meiden in de stad. Rijk: 'Ik zeg tegen hem, neem jij die grote, dan neem ik die kleine.'

Het geheim van een goed huwelijk is geven en nemen, zegt Ruud Zeegers. 'Je bent het soms niet eens met elkaar, nou dan praat je het met elkaar uit.' Dat geldt ook voor wonen in een woongroep. Ruud: 'Je hebt wat over voor elkaar, dat is heel gewoon.' Nel: 'Het voelt als familie, als er iemand ziek is, maak je je allemaal zorgen.'

Samen in de tuinploeg

Joke en Jan Huben, geboren en getogen in Eindhoven, wonen er eenentwintig jaar. Hoe het tussen die twee aankwam,

is wel een verhaal. Joke: 'Jan had verkeer met een vriendin maar ik zag hem wel zitten.' Jan: 'Zij had een afspraak gemaakt met mijn vriend en vroeg later of ik haar thuis kon brengen.' Joke: 'Voor die tijd was dat vooruitstrevend.'

Samen hadden Jan en Joke een volkstuin bij Vrijheid Blijheid aan de Ringvaart. Bij Houdt Vaart zaten ze samen ruim tien jaar in de tuinploeg. Want behalve dat je zelfredzaam bent, dien je als lid van de woongroep ook een actieve rol te spelen.

Aanpassingsvermogen

Joke Huben: 'Je moet aanpassingsvermogen hebben. Het ligt aan jezelf, dan kan je hier met plezier wonen. Wij zijn best op onszelf en lopen niet overal in en uit. Maar als er iets is, dan zijn we erbij.'

Nel Zeegers: 'Eigenlijk moeten er meer van dit soort huizen komen omdat er geen bejaardentehuizen meer zijn. Mensen zijn op zichzelf aangewezen, hier kun je elkaar helpen.'

> V.l.n.r. Stien en Rijk Hoedt, Joke en Jan Huben en Nel en Ruud Zeegers

Knarrenhof Haarlem

Elly Peijs zet zich met steun van haar man Gerrit in voor de komst van een 'knarrenhof' in Haarlem, een woongemeenschap voor en door ouderen.

Elly: 'Als de overheid het laat afweten, dien je als krasse knar zelf het heft in handen te nemen.' De oud-prof van HFC Haarlem is als hersteltrainer verbonden aan de selectie van de Koninklijke HFC. 'Walking football' is niks voor hem. Elly: 'Hij gaat vanzelf in de hardloopstand.' Elly is net zo'n sportief type. Zij tennist, trimt, doet aan ballet en skiet al bijna haar hele leven.

Ver van mijn bed

Elly verbaast zich over hoe weinig vijftigplussers nadenken over hun (woon)toekomst. 'We zien wel, denken ze. Nou, we zien niet. Zorg voor ouderen moet socialer, we hebben niet allemaal een dikke portemonnee.' Hoewel haar moeder inmiddels is overleden, zit ze nog steeds in de cliëntenraad van verpleeghuis Kennerduin. 'Onze generatie heeft zoiets van: daar wil ik helemaal niet doodgaan. Maar een alternatief hebben ze niet.'

Elly is ervan overtuigd dat er een kentering komt. 'We schudden de politiek wakker, want de kosten van de thuiszorg rijzen de pan uit en door het personeelstekort functioneert het verre van goed. De ziekenhuizen lopen vol met mensen die het thuis niet kunnen bolwerken.'

Knarrenhof

Het naar elkaar omkijken, zoals in hofjes, ziet zij als deel van een oplossing. Elly: 'Een knarrenhof is een variabel concept. Het kan in de vorm van een hofje, maar het kan ook een zorgflat zijn, als daar

maar genoeg ruimte is voor ontmoeting, medische dienstverlening en bewegen.'

Onder de noemer Knarrenhof Haarlem hebben zich bij de stichting driehonderd mensen als lid aangemeld, die zo'n woonvorm in de stad willen. Elly maakt deel uit van de 'trekkersgroep'. Grootste hobbel is de

grondprijs. Elly: 'Als sociale ontwikkelaar voor het middeldure segment kunnen wij nooit de hoogste prijs bieden. We zijn in gesprek over verschillende locaties en gaan door in de geest van Koot en Bie met een variant op het partijlied van de Tegenpartij van Jacobse en Van Es.'

'De Knarrenpartij is van jou en van mij, de Knarrenpartij maakt ons zorgenvrij, de Knarrenpartij voor een hofje erbij, de Knarrenhof ja, dat willen wij!'

Meer weten: sophieke@knarrenhof.nl

Wie wil er nu geen krasse knar zijn?

Tuin als bindend element

Een deel van de servicekosten van woongemeenschap Houdt Vaart gaat naar het tuinbudget. Met dat geld wordt de tuin onderhouden. Het kleine snoeiwerk doen de bewoners zelf, hoger in de boom wordt uitbesteed aan een professionele hovenier.

> Ria Kroezen onderhoudt haar wilde tuin

Pré Wonen, eigenaar van het complex, zorgt voor de beschouwing en betaalt zo nu en dan ook mee aan een extraatje, zoals een prieeltje of de aanleg van een pad.

Speelsheid

Over plannen wordt gestemd tijdens de jaarvergadering. Dan gaat het bijvoorbeeld over het soort stenen en de kleur van het pad naar het prieel. De tuin zag er jarenlang wat stijver uit. De speelsheid is erin gebracht door meer kleine begroeiing tussen grote struiken. Sommige leden hebben een eigen stukje tuin. Zo is

er een rotstuin en een wilde tuin.

Ria Kroezen: 'Toen ik het stukje tuin overnam, was het een vlakke met alleen lieve vrouw bedstro. De dame die het bijhield was nogal spiritueel en ging erop dansen.' Ook een wilde tuin heeft onderhoud nodig. De wilde geraniums bijvoorbeeld duiken overal op.

Aanwaaien

Ria: 'Het is de sport om niks te kopen en de wind helpt soms ook een handje, zo is de vierbesboom aan komen waaien.' Van de appels van haar appelboom maakt medebewoner Cor liters appelmoes.

Voorrang voor senioren met trap

Wie 65 jaar of ouder is en van een huurhuis met trap of trappenhuis naar een gelijkvloerse sociale huurwoning wil, kan gebruik maken van de regeling 'ouder worden en prettig wonen'.

U krijgt voorrang op reguliere woningzoekenden én een verhuisvergoeding van € 1.000,-. Ook kunt u hulp krijgen van een verhuiscoach bij alle regelzaken. Deze regeling van Elan Wonen, Pré Wonen, Ymere en de gemeente heeft tot nu toe 29 verhuizingen opgeleverd.

Veel senioren wonen, nadat de kinderen het nest hebben verlaten, nog in hun eengezinswoning. Voor wie dan minder goed ter been raakt, kan de trap in de woning of die in het portiek een pijnpunt worden. Ook onderhoud van de tuin of het huishouden van een grote woning kan een dagelijkse zorg worden.

Wat een klus

Verhuizen uit de vertrouwde woning waar je dertig of veertig jaar gewoond hebt, is echter een enorme stap. Er komt een hoop papierwerk bij kijken, je hele boeltje moet overhoop, de tv- en internetaansluiting moeten verhuisd. Voor velen is dit een brug te ver. Gemeente en corporaties willen met deze regeling helpen die grote stap te nemen. Zo komen er woningen vrij voor jonge gezinnen.

Verhuiscoach

Voor mevrouw Jansen was reageren via de computer op Woonservice al een hele uitdaging. Ze stond al jaren ingeschreven, maar op papier. De verhuiscoach gaf het beslissende zetje. 'Zij kwam op huisbezoek om mij uitleg te geven hoe ik dat moest doen. Stap voor stap heb ik samen met haar op mijn computer 'de papieren' ingevuld. Dat was voor mij echt een uitdaging, alleen had ik dat niet gekund.'

Verhuiscoach maakt het ingewikkelde verhuizen mogelijk

Over en gelijkvloers

Het vinden van een geschikte woning duurde 8,5 maand, maar nu is mevrouw Jansen over en woont ze gelijkvloers. 'Bij de eerste bezichtiging gierven de zenuwen door mijn keel. Ik wist meteen, dit is het. En wat denk je, ik kreeg de woning nog ook. Maar wat moest ik nu doen en hoe moest het met al mijn spullen? Na een goed gesprek met de verhuiscoach kreeg ik toch weer moed. We hadden een

maand en wat was het fijn dat zij er wekelijks een paar uur was om mij hierdoor heen te loodsen.'

Niet alleen helpt de regeling bij doorstroming op de woningmarkt, ook scheelt het de gemeente dure voorzieningen als trapliften. Dion Heinis van Pré Wonen: 'We krijgen ook aanvragen voor een traploze seniorenwoning van mensen die net een traplift hebben. Dat is zonde van het geld, die traplift moet er dan weer uit.'

"Wij zijn Codde en Van Beresteijn"

Te koop bij boekhandel De Vries en het ABC Architectuurcentrum voor € 7,95

Zorgrobot Tessa als geheugensteun

Wij moeten langer thuiswonen van de overheid. Hoe doe je dat als het geheugen je in de steek laat? Het bedrijf Tinybots ontwikkelde de sprekende zorgrobot Tessa. Zij helpt mensen om de routine van de dag niet te vergeten, herinnert aan afspraken en kondigt bezoek aan. Zo verlicht ze het leven van mensen met dementie, en dat van mantelzorgers en zorgprofessionals.

Om de drempel voor het gebruik zo laag mogelijk te houden ziet ze er helemaal niet als een robot uit. Tessa is eivormig, heeft een mantelpakje aan, een strikje en een plantje op haar hoofd. Vriendelijk knippert ze met haar ogen. Om de gebruiker te laten spreken zijn door de mantelzorgers of zorgprofessional eenvoudig via een app in te voeren: het taakje, het tijdstip en de dag. Daarnaast kunnen zij via sms tekstjes opsturen die Tessa voorleest, zoals bij de verjaardag van een kleinkind. Tessa kan dan vragen of oma wil bellen.' Het zorgrobotje geeft dus structuur aan de dag en draagt daardoor bij aan meer ontspanning en minder stress. Wang: 'Wij hopen hierdoor iemand in staat te stellen om de beste versie van zichzelf te zijn.'

Emoties

In 75 verschillende zorgorganisaties wordt Tessa inmiddels ingezet, vertelt oprichter Wang Long Li van Tinybots. Wang: 'Er is een groot tekort aan personeel in de zorg, en dat gaat ten koste van persoonlijke zorg helaas. Tevens, de meeste mensen willen zolang mogelijk thuis blijven wonen, en daar kan technologie bij helpen.'

Voor iemand die vergeetachtig wordt kunnen de dagelijkse handelingen en structuur lastig zijn. Tessa wordt nooit

ongeduldig, ze herhaalt de boodschap zo vaak als nodig, op een vriendelijke toon.'

Beste versie

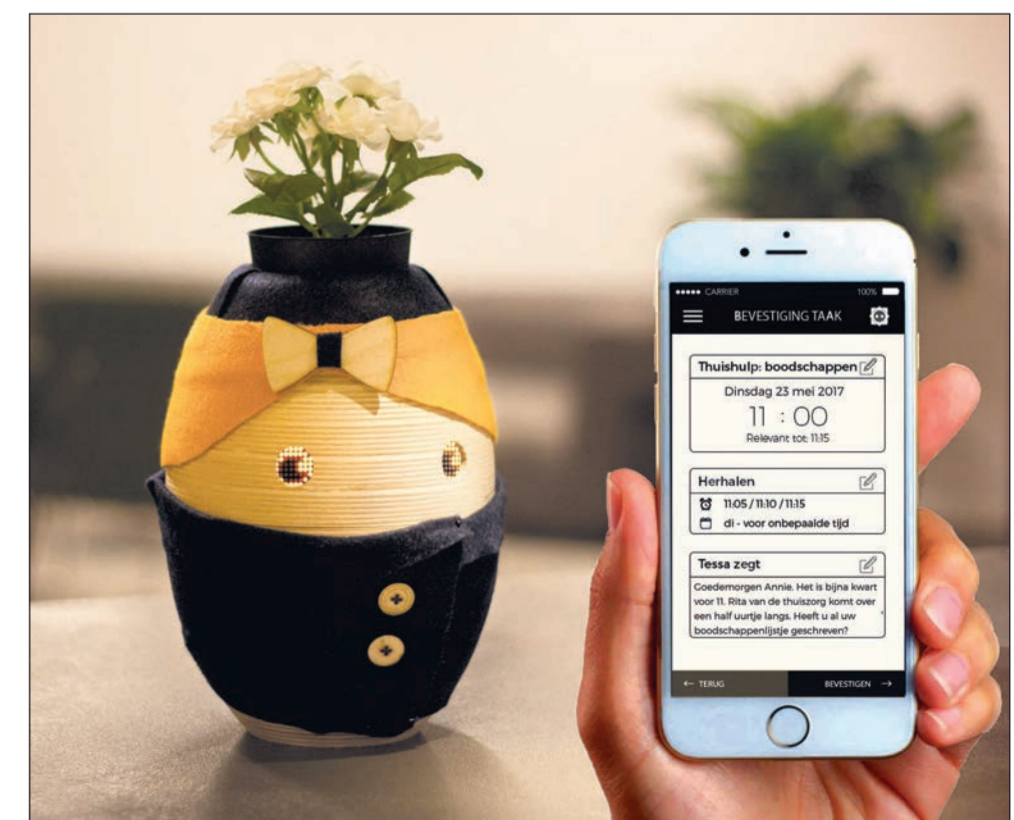
Wang: 'Tessa wordt vooral gebruikt bij mensen die niet de hele dag iemand in de buurt hebben. De dingen die ze uit moet spreken zijn door de mantelzorgers of zorgprofessional eenvoudig via een app in te voeren: het taakje, het tijdstip en de dag. Daarnaast kunnen zij via sms tekstjes opsturen die Tessa voorleest, zoals bij de verjaardag van een kleinkind. Tessa kan dan vragen of oma wil bellen.' Het zorgrobotje geeft dus structuur aan de dag en draagt daardoor bij aan meer ontspanning en minder stress. Wang: 'Wij hopen hierdoor iemand in staat te stellen om de beste versie van zichzelf te zijn.'

Maatje

Tessa, die ook muziek kan afspelen, wordt door mantelzorgers gezien als ondersteunend maatje. 'Je hebt alles op uur en tijd,' zegt een mevrouw die Tessa in huis heeft. Wang: 'Wordt er binnen tien seconden gereageerd, dan krijgt de mantelzorgers of verzorgende dat te zien. Tessa is alleen uitgerust met een micro-

foon, geen camera. We willen absoluut niet dat mensen zich bespied voelen.' Doordat Tessa praat, gaan mensen teruggpraten. Zegt het robotje goedemorgen, dan zegt men al snel goedemorgen terug. Zo helpt ze ook een beetje tegen eenzaamheid.

Meer info: tinybots.nl

Ook bewegend beeld

Het 30-jarig jubileum van het ABC Architectuurcentrum wordt gevierd met een bijzondere Wijk-te-Kijk tentoonstelling: Vitaal Wonen, nieuwe woonvormen voor senioren.

Via de klassieke Haarlemse hofjes en de bejaardenhuizen uit de jaren '60 reizen we naar heden en toekomst. Senioren blijken creatief in het bedenken van nieuwe woonvormen. Woongroepen voor gelijkgestemden, als Houde Vaart en Lieflijk Indië. Krasse Knarren verenigen zich om eigentijdse hofjes te laten bouwen. Drie generaties onder een kap kan ook, of een Kangeroewoning voor oma in de tuin.

In drie filmpjes wordt het wonen in een gemeenschap belicht: de hofjes met een (humoristische) blik op vroeger, het heden met een kijkje in woongemeenschap Houde Vaart en de toekomst met een bezoek aan woongemeenschap Aquaradius. Er is ook een kort filmpje over het opstarten van een Haarlems Knarrenhof. De vier filmpjes zijn non-stop te zien tijdens de expositie die t/m 15 maart 2020 duurt.

Tot de laatste snik

*ik wil leven als een kannibaal
niet bevreesd, beschaafd en ook voluit
ik wil tranen plengen als ik ze voel
en tot de laatste snik vitaal*

*ik wil de aarde redden rond
bomen doen groeien als kool
op verkoelde Amazone-grond
het plastic uit de zeeën vissen*

*ik wil bij leuke winkels wonen
nooit meer bestellen via internet
of in slakkentempo maar
rennen om de laatste tram te halen*

*ik wil mezelf blijven en lieve burens
die mijn kousen aantrekken en weer uit
mijn geheugen terug en een rechte rug
niet overschieten als allenig eendje*

*ik wil leven als een kannibaal
en tot de laatste snik vitaal*

Willem Brand

Wijk-te-Kijk PRIJSVRAAG

Het ligt aan het begin van de Europa-weg, een wijkje met veertig woningen en een ontmoetingshuis. Wie lid is van de vereniging betaalt daarvoor een kleine contributie en mag dan gebruik maken van de twee ontmoetingsplekken, het Eendrachthuis en de tuin. In 1991 nemen de eerste bewoners hun intrek in de 33 drie-kamer- en 7 twee-kamer-woningen. De jeu de boules baan is dit jaar op de schop gegaan en bij de tuin getrokken.

Weet u hoe dit wijkje heet?

Stuur uw antwoord naar willebrand@outlook.com en maak kans op 1 van de 3 jubileumboekjes van het ABC Architectuurcentrum.

Vind jij het ook zo fijn bij opa en oma of de lieve buurvrouw?
Om te logeren of gewoon zomaar op bezoek.
Waar wij heel nieuwsgierig naar zijn is wat jij nu het
fijnste en meest bijzondere plekje vindt bij opa en oma thuis.

DEZE WEDSTRIJD HOORT BIJ DE EXPOSITIE VITAAL WONEN IN HET ABC ARCHITECTUURCENTRUM,
OVER HOE OUDERE MENSEN ZOALS JE OMA, JE OPA OF MISSCHIEN JE BUURVROUW WONEN.
VAN 17 NOVEMBER 2019 TOT EN MET 15 MAART 2020

Tekenwedstrijd

Schrijfwedstrijd

TEKEN EN/OF VERTEL OVER HET MEEST
BIJZONDERE PLEKJE IN HET HUIS VAN JE
OMA&OPA, TANTE OF BUURVROUW
(OF IEMAND ANDERS)

PRIJSUITREIKING EN
EXPOSITIE INZENDINGEN
OP 19 JANUARI 2020

max. 1 A4
voor kinderen tot 12 jaar

Je kunt je tekening en/of verhaal inleveren bij de balie van het ABC Architectuurcentrum tot 5 januari 2020. Dus tot na de kerstvakantie! Je mag het ook mailen. Vermeld duidelijk je naam, leeftijd, e-mail of telefoonnummer.

ABC Architectuurcentrum
Groot Heiligland 47 Haarlem
info@architectuurhaarlem.nl

JE KUNT ÉÉN VAN DEZE DRIE PRIJZEN WINNEN:

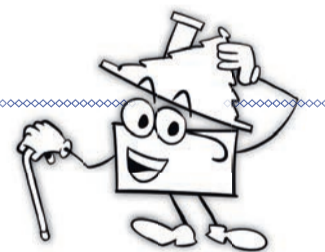
- LEGO partijtje met 5 vrienden of vriendinnen
- 3D print van een gebouw naar keuze
- Bioscoop kaartjes voor 2 personen

Kleinkinderen aan het woord!

Op 28 december en 15 februari a.s. krijgen opa en oma de kans om hun kleinkinderen te interviewen tijdens de speciale kindermiddagen in het ABC Architectuurcentrum.

Hoe wonen we in de toekomst? Stel je bent net zo oud als je opa en oma nu zijn. Hoe denk je dan dat je woont? In een boomhut, onder de grond, in de lucht? Vertel het maar aan opa en oma. En kom zitten bij de speciale voorleesstoel en luister naar een mooi verhaal. Ook kun je samen spelletjes

doen uit oma's tijd. Kleinkinderen en hun begeleiders (ook tantes/ooms/buurman/buurvrouw zijn welkom) kunnen zich aanmelden via info@architectuurhaarlem.nl
Start 14.00, einde 16.00 uur.
€ 2.50 per persoon.

Prijsuitreiking

Op zondag 19 januari 2020 is de prijsuitreiking van de teken- en schrijfwedstrijd. Directeur Gabriël Verheggen zal de winnaars hun prijs overhandigen.

kinderen (en begeleiders) die niet aan de wedstrijd hebben deelgenomen.
Start 14.00, einde 16.00 uur. Deelname gratis. Aanmelden via info@architectuurhaarlem.nl

Colofon

Redactie: Willem Brand
Vormgeving: Kees Reniers
Eindredactie: Paula Willems

Deze krant (oplage 5000) is tot stand gekomen dankzij een financiële bijdrage van stichting Hofje Codde en Van Beresteyn.